

LJILJANA STANČIĆ

JEDAN POKUŠAJ UNIFIKACIJE GRAMATIČKE TERMINOLOGIJE

Koliko je normiranje terminološkog sloja leksike delikatna zahvat i koliko na ishod tog procesa utječu društveni i politički činioci — najbolji primjer pruža pokušaj unifikacije gramatičke terminologije (i nekih drugih školskih terminologija) u međuratnoj Jugoslaviji.

Ovaj pokušaj unifikacije bio je u suštini taktički potez specifične jezičke politike i sasvim određenog jezičkog planiranja u međuratnoj Jugoslaviji, odnosno neposredan utjecaj generalnih političkih smjernica integralnog unitarizma na jezičke tokove.

U takvoj jezičkoj politici, čiji je kreator bilo zajedničko i naredbono Ministarstvo prosvete, izgrađivane su, na primjer, i nenaučne teze da su srpskohrvatski i slovenački jedan jezik. Intencije ove jezičke politike odrazile su se i na naziv jezika. U stvari, on se u međuratnoj Jugoslaviji mijenjao u zavisnosti od direktiva Ministarstva — od bezimenog *nastavnog jezika* (1926) do *srpskohrvatskoslovenačkog* (1930 — 1937)¹. I izostavljanje crtice u posljednjem nazivu također je veoma indikativan podatak o konceptu jezičke politike u međuratnoj Jugoslaviji.

Pošto su se, dakle, u ovom sociolingvističkom kontekstu i sve terminološke različitosti, sve posebnosti terminosistemâ iz sociokulturnih sredina hrvatskosrpskog jezika, koje su se temeljile na već stabilnim nasljeđima, odnosno određenim terminološkim tradicijama, osjećale kao velika nezgoda u nastavi² — državna uprava riješila je da ih jednim radikalnim potezom otkloni.

Ministarstvo prosvete obrazovalo je posebnu terminološku komisiju i dalo joj u zadatak, kako se to u predgovoru rječnicima is-

¹ B. Zelić — Bučan: *Narodni naziv hrvatskog jezika tijekom hrvatske povijesti*, Jezik, god. XIX, br. 2—3, Zagreb, 1971, str. 38—49.

² *Gramatička terminologija*; Srednjoškolska terminologija i nomenklatura; knj. I, sv. 1, Ministarstvo prosvete Kraljevine Jugoslavije, Beograd, 1932, Predgovor, str. V

tiče, da »ujednači« srednjoškolske terminologije, a u suštini da ih unificira — prepíše »jedan termin za jedan pojam ili predmet«.³

Komisija je na ovom poslu radila u periodu od 1926. do 1941. godine. Za njenog predsjednika i redaktora budućih rječnika određen je Aleksandar Belić. U komisiju za »ujednačavanje« gramatičke terminologije, pored Aleksandra Belića, određeni su i Stjepan Ivšić i Dragutin Boranić.⁴

Očigledno je jasno da se pred komisiju za ujednačavanje gramatičke terminologije, a naravno i svih drugih školskih terminologija, postavio nimalo lagan i, u kontekstu političkih i sociokulturnih prilika toga vremena — veoma nezahvalan i odgovoran zadatak.

Pošto je odabrana unifikacija, za serbokroatističke sociolingvističke prilike taj najnepovoljniji vid reguliranja terminologije — bio je neizvjestan i ishod ovog poduhvata. U takvoj političkoj klimi ni dobra selekcija i elaboracija norme nisu mogle pružiti garancije da će norma biti akceptualizirana u društvenoj zajednici, a još manje da će osigurati širu ekspanziju u prostoru i vremenu.

Naime, i u jedinstvenom terminosistemu nepovoljni sociopolitički i sociolingvistički uvjeti osjetno narušavaju stabilnost *unutrašnje terminološke norme*, odnosno one norme koju terminosistem stiče funkcioniranjem u vremenskom kontinuitetu i u određenim regionalnim okvirima. Ako se u kontekstu ove situacije poduzmu kodifikacione intervencije — njihov ishod mora doći u pitanje.

No, kada je riječ o hrvatskosrpskoj gramatičkoj terminologiji, koja se u prošlosti razvijala u politički i regionalno izolovanim sredinama, i gotovo razvila izdvojene terminosisteme (nestandardizirane) — ove reperkusije su bitno drugačije i kompleksnije. U stvari, stabilnost svakog terminosistema, unutrašnja norma koja je izgrađena funkcioniranjem ovih sistema u vremenu (tradicija) i u određenim regionalnim okvirima (politička i kulturna izolovanost) — postaju i značajna prepreka, gotovo nepovoljna okolnost za izgradnju standardizirane, a još više za izgradnju unificirane terminologije. Ako su uz to pokušaji unificiranja terminologije animirani intencijama neprihvatljive jezičke politike i svedeni u okvire političkih manevara i manipulacija — neuspjeh je neizbježan. U ovom slučaju akceptualizacija i implementacija norme mogu se osigurati i održati veoma kratko, tj. toliko dugo koliko nad njima bdije moć autoriteta i zakona.

Međuratna terminološka komisija bila je upravo animirana i usmjeravana takvom jezičkom politikom.

No, kako u predgovoru rječnicima naglašava, u okviru postavljenog zadatka ona je nastojala da nađe dobra rješenja u odбору etiketa, u objektivnom, naučnom (stručnom) i lingvističkom vrednovanju termina.

»Rad oko sastavljanja terminologije išao je ovim putem. Iz svih školskih knjiga koje su u današnjoj upotrebi ispisani su termi-

³ Ibidem

⁴ M. Hraste: *Dragutin Boranić* (In memoriam), Južnoslovenski filolog, god. XXI, sv. 1—4, Beograd, 1955/56, str. 502.

ni. To je sirova građa. Na sednicama stručnjaka izdvojeni su iz te građe oni termini koji su po svom obliku i značenju najbolji, pa je tako sređena i do izvesne mere prečišćena građa upućivana Terminološkoj komisiji. U toj su Komisiji svi termini zajednički pregledani, prodiskutovani i od predloženih od stručnjaka termina — određeni su kao obavezni najbolji. Kada je bilo potrebno kakav oblik malo ispraviti prema osobinama našeg jezika, to je rađeno; ali se pazilo da se to ne čini bez velike potrebe.»⁵

Uz sve ovo autori rječnika posebno su naglašavali da im je cilj bio ujednačavanje srpskohrvatske naučno-nastavne terminologije, a nikako terminološka reforma iz osnova, pa su, s tim u vezi, isticali i pozitivne rezultate razvoja tog leksičkog sloja.

U redakciji profesora Belića, osim *Gramatičke terminologije*, koja je izašla iz štampe 1932. godine, izdate su i *Zoološka terminologija* (1932), *Književna terminologija* (1933), *Botanička terminologija* (1934) i *Higijenska terminologija* (1934).

Profesor Stjepan Ivšić, uz Aleksandra Belića, bio je zadužen za akcenatsku obradu natuknica u rječnicima.⁶

1) *Gramatička terminologija* je, kao i ostale sveske, rječnik omanjeg obima; leksički inventar usvojenih i obaveznih likova termina, koji su dati azbučnim redom i bez definicija. No, značajan dio tog inventara i nisu pravi termini ili nisu lingvistički termini, te je veliki propust Terminološke komisije što u ovom smislu nije napravila rigorozniju selekciju. Bez ikakvog osnova u tekst rječnika uvršteni su, na primjer, ovakvi »termini«.

dug položajem (po položaju); *dug po prirodi* (13);⁷ *eventualan* (13); *građevina v. tvorevina* (10); *ispadati* (19); *ispunljiv v. izvršljiv* (19); *izgovoriti* (17); *izuzetan, izuzeti, izuzeto, izuzimati* (17); *književni spomenik* (22); *kraj reči (riječi)* (23); *mesto (mjesto)* (25); *načiniti* (28); *natura v. priroda* (28); *novina* (tj. jezička novina) (31); *organ* (33); *oruđe* (instrumentalom se, koji se zove oruđni padež, izriče oruđe ili sredstvo) (33); *ostvarljiv v. izvršljiv* (33); *preći (prijeći)* (41); *Slavenin v. Slovenin* (48); *spomenik v. književni spomenik* (50); *zaobljen* (15); *želja* (14); *žica* (14) itd.

Iako su uz neke od ovih etiketa (terminoelemenata) data upućivanja na prave, dvočlane termine, njihova brojnost i česta upućivanja nepotrebno proširuju rječnički fond i otežavaju snalaženje u njemu.

2) U predgovoru rječniku data su i uputstva za lakše snalaženje u njegovom tekstu i, naravno, za jasnije prepoznavanje preferiranih likova termina.

⁵ *Gramatička terminologija*, str. V—VI

⁶ *Ibidem*, str. VII i VIII

⁷ Brojevi u zagradi označavaju stranice na kojima se nalaze ovi i ostali, kasnije prezentirani termini iz rječničkog fonda *Gramatičke terminologije*.

Masnim slovima markirani su obavezni termini i uz njih su data tumačenja. Ako neka terminološka etiketa nije tako markirana, obavezan je onaj lik na koji se upućuje. I »objašnjenja« u zagradi imaju ponekad upotrebnu vrijednost, iako nisu odštampana masnim slovima ili na koji drugi način istaknuta. Riječ je vjerovatno o terminima domaćeg porijekla, koji je komisija smatrala adekvatnijim za upotrebu u osnovnoj školi.⁸

Ove upute iz predgovora ne samo da ne olakšavaju snalaženje u tekstu rječnika nego veoma često izazivaju nedoumice. Prije svega, stoga što je leksički fond obrađivan, veoma često, u suprotnosti sa naznačenim obrascima. Naime:

a) svi termini, kada se nađu na mjestu koje im po azbučnom redu pripada, štampani su masnim slovima — izuzetaka je beznačajno malo;

b) tumačenja uz natuknice je također veoma malo, ukoliko se pod tumačenjem ne podrazumijeva neposredno davanje dubleta ili tripleta, odnosno eksplikativna funkcija transkribovanih i odomaćenih latinskih termina, te izvornih latinskih, njemačkih, francuskih i ponekad — domaćih termina;

c) termini u zagradi, koji imaju eksplikativnu funkciju (vjerovatno samo domaći) — »mogu se upotrebljavati u osnovnoj školi ili onda kada je potrebno« — pa je i ovim rješenjem otvoren put za nesporazume i različitu upotrebu pojedinih etiketa.

Čini se da je jedini pouzdani kriterij za prepoznavanje preferiranog lika termina — traženje upućivanja. No, usljed nebrižljive leksikografske obrade i čestih nedosljednosti i previda, nije nikakva rijetkost da se ni poslije traženja i slijeda uputa ne može zaključiti koji je oblik termina obavezan.

Kod *iskonski*, na primjer, upućuje se na natuknicu *primaran* (19) a kod *iskonski oblik* na *praoblik* (19); uz *praoblik* u zagradi su date sljedeće etikete: *iskonski*, *prvobitni oblik* (39), a na 42. strani nema oblika *primaran* na koji se upućivalo kod *iskonski*, nego samo dvočlane i tročlane etikete termina tipa: *primarna osnova* i sl.

Termini tipa *deklinacija* i *konjugacija* nisu usvojeni, umjesto njih preporučeni su termini: *imenska promena* (*promjena*) i *glagolska promena* (*promjena*). Opredjeljenje je sasvim nerazložno već i

⁸ »Termini koji su naštampani masnim slovima i pored kojih se daju tumačenja jesu obavezni termini; a ako se koji termin samo upućuje na drugi, a pored njega nema nikakva tumačenja, — onda se mora upotrebljavati onaj termin na koji se upućuje i pored kojega je dato tumačenje. Pored termina, kada su termini na tuđim jezicima, daju se katkad objašnjenja na našem jeziku u zagradi. Ta se objašnjenja mogu upotrebljavati kao termini u osnovnoj školi ili onda kada je potrebno; — za srednje škole vrede uvek termini koji su na prvom mestu naštampani masnim slovima. Samo kada su termini isključivo naši, stvoreni u našoj nauci prema objektima naročite vrste, oni se neće prevoditi na strane jezike, već se njima stavljati tumačenje na našem jeziku«. (*Gramatička terminologija*, str. VII)

po tome što se od ovih etiketa ne mogu tvoriti adekvatni i potrebni glagoli, odnosno preferiraju se nepravni termini tipa: *menjati* (*mijenjati*) *ime* po *padežima* i sl.

Slijedeći upute iz rječnika o upotrebi pomenutih termina, može se zaključiti da i u ovom slučaju ima nedosljednosti u opredjeljenju. Naime, termini *deklinacija* i *konjugacija* također su zadržani, ali samo kada obilježavaju nominalnu i glagolsku promjenu u njemačkoj gramatici. Tako se pojavljuju dva različita rješenja: *mešovita* (*mješovita*) *deklinacija* sa napomenom »u nemačkoj gramatici« i *mešovita* *promena* (*mješovita* *promjena*) (26) — sa napomenom »u staroslov. gramatici«. Isto je i sa terminom *konjugacija*. Registrirani su likovi: *jaka konjugacija*, *opisna* ili *perifrastična konjugacija* — uvijek s napomenom »u nemačkoj gramatici«.

Potpuno je neizvjesno i neodredljivo koji je od sljedećih termina obavezan: *kolektiv*, *zbirno ime* ili *zbirna imenica* — jer su upućivanja izostala. Ukoliko se otkrije i uvaži upućivanje kod leksičke jedinice koja im slijedi u rječničkoj koloni: *kolektivan* v. *zbiran* (22) — orijentacija može biti jasnija, mada ne i pouzdanija. Jer, sličan je slučaj sa natuknicama *dopustan*, *koncesivan* i *permisivan*, kada se kod *permisivan* upućuje na *koncesivan* (35), a kod *koncesivan* na *dopustan* (22) ili kada se preferira samo oblik *kakvoća*, *kakvoćni* prema *kvalitet* i *kvalitativan* (21) i sl., a odmah poslije, u nizu, daju likovi tipa *kvalitativan prevoj* [*prijevoj*] (22).

Ovakvih i sličnih previda je zaista mnogo u tekstu *Gramatičke terminologije*. Najizraženiji i najdrastičniji su ipak primjeri nedosljednog i nepreciznog upućivanja na ijekavske oblike termina ili potpuno izostavljanje takvih upućivanja. Previdi su vjerovatno mogli nastati u leksikografskom slaganju i azbučnom redanju termina za rječnik. Naime, ekavski likovi se u rječničkom inventaru pojavljuju prije, pa se stoga kod ijekavskog oblika upućuje na ranije obrađeni lik. No, pošto je u predgovoru naznačeno da su likovi termina na koje se upućuje obavezni, ovakav način obrade mogao je da stvori predstavu da su u nekim slučajevima odabrani samo ekavski oblici. Na primjer:

mijenjati v. *menjati*; *mjesni* v. *mesni*; *mješovit* v. *mešovit* (26); *niječan* v. *nečan* (30); *posljedica* v. *posledica* (38); *postanje* v. *poreklo* (38).

(u posljednjem primjeru su pominjanje i upućivanje na ijekavski pandan natuknice *poreklo* — potpuno izostali).

Mnogo teškoća u prepoznavanju preferiranih oblika ima i u slučajevima kada su potpuno izostala upućivanja, odnosno kada su termini pri prvom pominjanju odštampani masnim slovima, a pri kasnijem, uz sinonim, u zagradi. Pri azbučnom variranju sinonima ovakvi načini predstavljanja moraju prouzročiti nejasnoće i nedoumice. Uz termin *pasiv*, na primjer, data je u jednoj zagradi kratka napomena: »za jezike koji imaju pravi takav oblik«, a u drugoj zagradi dat je sinonim: *trpno stanje*. Na istoj (34) strani su i termini: *pasivni lični završeci*, odnosno *pasivni lični nastavci*. Pri drugom

pominjanju, kod natuknice *trpno stanje*, termin *pasiv* je dat u zagradi, bez ikakvih napomena ili upućivanja. Imajući u vidu uputstva iz Predgovora, termin *pasiv* bi trebao prihvatiti kao obavezan. No, sudeći po decidnom preferiranju etiketa tipa: *trpni pridev (pridjev)* (53), odnosno *glagolski pridev (pridjev) trpni* (9), Terminološka komisija se vjerovatno opredijelila za termin domaćeg porijekla.

Nekih relevantnih gramatičkih termina nema u fondu *Gramatičke terminologije*, nisu navedeni ni u zagradama, npr., *bezvučni suglasnici*, *zvučni suglasnici*, *palatalizacija*, *gradivni pridjevi*, *pluralia* i *singularia tantum*, *opisni pridjevi* itd. — dok su neki, veoma rijetki, bar u školskoj praksi, ravnopravno predstavljani uz svoje frekventne i općepoznate sinonime. Vjerovatno je riječ opet o nebrizljivostima u leksikografskoj obradi, čije su konzekvence mogle ovim terminima osigurati ravnopravan status u upotrebi. Uz općepoznate termine *veliko* i *malo slovo*, na primjer, u zagradi su navedeni i njihovi sinonimi: *majuskula* i *miniskula* (7. i 25). Kod natuknica: *majuskula* i *miniskula* (25. i 26), koje su odštampane masnim slovima, termini *veliko* i *malo slovo* dati su u zagradi.

Termini: *feminin*, *maskulin*, *neutrum* (56, 25, 30) predstavljeni su samo uz svoje izvorne oblike i uobičajeno davane njemačke i francuske termine. Na isti način izdvojeni su i termini domaćeg porijekla: *ženski*, *muški* i *srednji rod* (50, 14, 26) — pa se iz ovakvog prezentiranja može zaključiti da su svi pobrojani sinonimi (latinski i domaći termini) preporučeni kao ravnopravni u upotrebi.

3) Iz predgovora i oskudnih podataka iz literature nije moguće u potpunosti sagledati načine i kriterije po kojima je provedena ova unifikacija srednjoškolske gramatičke terminologije. Ako su na sjeđnicama stručnjaka i redaktora »izdvojeni iz građe oni termini koji su po svom obliku najbolji« (str. V — VI) — to zaista nije određen podatak ili dokaz da su postojali neki izgrađeniji kriteriji odbira. Jedino se može pretpostaviti, opet na temelju podataka iz predgovora, da je mogući oslonac bila praksa, ono što se iskristaliziralo upotrebom u udžbeničkoj literaturi iz koje je crpena građa. Upravo to je i naglašeno konstatacijom da je »razvitak naše terminologije dao već pozitivne rezultate i da se tim rezultatima, u širokoj meri, mora koristiti i ujednačena školska terminologija našeg celog naroda«.⁹

Kako je Komisija tražila i nalazila taj »najbolji oblik«, odnosno da li je imala određene semiotičke i lingvističke kriterije odbira, te šta je smatrala pozitivnim rezultatom razvoja terminologije, da li je uvažavala terminološke tradicije u elaboraciji norme — sve su to pitanja na koje je veoma teško odgovoriti. Pošto u predgovoru naznačena polazišta ostaju nejasna i neodređena, a Komisija se i nije trudila da ih precizira, jedino pravo uporište u pokušaju njihovog osvijetljavanja jeste rječnički inventar, odnosno propisana terminologija.

⁹ Ibidem, str. VI

Na osnovu terminološkog inventara *Gramatičke terminologije* stiće se dojam da su se u ovom delikatnom i nezahvalnom zahvatu u srednoškolsku terminologiju pokušala tražiti, i ponekad i nalazila, sistemska i konzekventna rješenja. Ponekad se ta konzekventnost svodila na puki formalizam, kao, na primjer, u odбору etiketa latinskog porijekla koje signiraju vrste suglasnika, a motivirane su različitim kriterijima podjele (akustičkim, fiziološkim): *afrikate, dentali, eksplozivi, labijali, likvide, sibilanti, spiranti, velari* itd.

Izuzetak je napravljen preferiranjem termina: *samoglasnik* i *suglasnik*, koji su, doista, u gramatičkoj literaturi tog dobi bili frekventniji od latinskih termina *vokal* i *konsonant*. U odnosu na ovaj izuzetak i strogu konzekventnost u odбору etiketa latinskog porijekla za sve druge vrste glasova, moglo se očekivati da će iz sinonimskog para *glasnik* — *sonant* biti usvojen termin domaćeg porijekla. Međutim, neizvjesno je da li je to i učinjeno i koji je lik preferiram. Kod natuknice *glasnik* (9), *sonant* je u zagradi i, obratno — kod natuknice *sonant* u zagradi je *glasnik* (50).

Ovo formalističko opredjeljenje za latinske etikete je dokaz koliko je unifikacija nepovoljan vid reguliranja terminologije. Očigledno je jasno da se svaka terminološka višestrukost ne može svesti na samo jednu etiketu, naročito kada je riječ o različitim kriterijima pri signiranju određene nocije (akustički i fiziološki kriteriji u klasifikaciji glasova).

S druge, pak, strane, za sve glasovne pojave, glasovne procese, glasovne zakone i sl., pa i sam naziv nauke koja ih proučava — usvojeni su domaći termini: *tvorba glasova* za *artikulaciju*, *jednačenje* za *asimilaciju*, *razjednačavanje* za *disimilaciju*, *premještanje* za *metatezu*, *nauka o glasovima*, odnosno *nauka o tvorbi glasova* za *fonetiku*.

U vezi s posljednjim primjerom, odnosno u vezi sa preferiranjem termina tipa: *nauka o glasovima* valja istaći da je i kod naziva drugih oblasti lingvistike proveden isti princip i preporučeni samo termini: *nauka o rečenici*, *nauka o oblicima* i sl.

U osvrtima na *Gramatičku terminologiju* ovakva rješenja, opet formalistička, s pravom su izazivala zamjerke. Zamjeralo se što su, u težnji da se terminologija po svaku cijenu uprosti i unificira, usvojeni, npr., samo termini *jednačenje* i *razjednačavanje*, *nauka o glasovima* i sl., a potpuno odbačeni termini latinskog porijekla.¹⁰ Kako je često u ovakvim povodima isticano, ako termin latinskog porijekla i nije nužan, bez njegove se izvedenice ne može. Uostalom, da je to tako — najbolji dokaz daje inventar *Gramatičke terminologije*. Iako su unifikacijom sasvim decidno eliminirani iz upotrebe temeljni lingvistički termini: *fonetika*, *morfologija*, *sintaksa* i sl., sasvim nedosljedno ovom rješenju ili, pak, iz nužnosti — zadržane su izvedenice: *fonetički*, *sintaksički*, odnosno preferirani lik *sintaktički* (56, 24, 48). U rječničkom fondu izostavljena je samo izvedenica: *morfološki*.

¹⁰ M. S. Lalević: *Napomene uz Gramatičku terminologiju*; Glasnik Jugoslovenskog profesorskog društva, br. 1—12, Beograd, 1935/36, str. 659.

Izuzetak je učinjen kod termina *lingvistika* koji je, po načinu kako je predstavljen u rječniku, preferiran u odnosu na *nauku o jeziku* (24). Međutim, u azbučnom poretku, pod slovom *n* uvrštena je samo etiketa čija je odrednica u pluralu: *nauka o jezicima* (28). Sudeći po »objašnjenjima« na njemačkom i francuskom jeziku — »n. (vergleichende) Sprachwissenschaft, f. linguistique«, *nauka o jezicima* ima specificirano, uže značenje u odnosu na *nauku o jeziku* (*lingvistiku*) — »n. Linguistik, Sprachwissenschaft, f. linguistique, science des langues, science du langage«, koja ima značenje opće nauke o jeziku.

Kod natuknice *leksički* (*leksika* i sl. likovi termina nisu uvršteni u fond rječnika) upućuje se na *rečnički* (24), ali da su neophodni i termini latinskog porijekla, potvrđuje sljedeći u nizu termin (izvedenica) — *leksikograf*.

I u semiotičkom polju glagolskih sistema Terminološka komisija se kod glagolskih vremena i načina opredijelila za termine latinskog porijekla. Učinjen je samo jedan izuzetak: umjesto *preterita* usvojen je termin *prošasto vrijeme*. Rješenje je neobično s obzirom na to da se ova etiketa već tada osjećala kao arhaizam.¹¹ Prema podacima iz Maretićevog *Pregleda srpskohrvatske gramatičke terminologije XVII, XVIII i XIX vijeka* još je A. M. Reljković upotrebljavao *vrime prošasto* za *perfekat*, a A. Mažuranić, Milaković i Novaković kao terminoelemenat u etiketama za oznaku prošlih vremena: *prošasto pristo vrijeme* (aorist), *prošasto sastavljeno vrijeme*, *prošasto složeno vrijeme* (perfekat) i sl.¹²

Pri izboru ostalih termina, odnosno onih etiketa koje signiraju glagolski vid, glagolski rod i sl. — Terminološka komisija se opredijelila za etikete domaćeg porijekla. Značajno je istaći da je ovakvim rješenjima i ovakvim omjerom određenih domaćih i termina stranog porijekla, ipak, realno sagledana upotreba i da je to bilo razumljivije rješenje zbog toga što je u tom semiotičkom polju vladalo upravo kaotično stanje.¹³

U *Gramatičkoj terminologiji* ima, i to je nužno istaći, i neočekivanih, sasvim nejasnih opredjeljenja, koji su vjerovatno više posljedica previda nego rezultat nekih osmišljenih odstupanja od mogućeg koncepta u elaboraciji terminološke norme. Tako je, na

¹¹ *Rečnik srpskohrvatskog književnog jezika*, MH—MS, 1960, knj. V, 1960, str. 260. i 262. — kod natuknice *prošasti* data je oznaka zast. i uputa na *prošli*.

¹² T. Maretić: *Pregled srpskohrvatske gramatičke terminologije XVII, XVIII i XIX vijeka*, Rad JAZU, knj. 243, Zagreb, 1932. str. 62.

¹³ U ovom smislu veoma je ilustrativan inventar Maretićevih gramatika (*Gramatika hrvatskog jezika za niže razrede srednjih škola* iz 1901. godine i njena kasnije brojna izdanja, te *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika* iz 1899. i njeno kasnije izdanje iz 1931. godine) u kojima se za *futur egzaktni* upotrebljavaju sljedeće etikete: *drugi perfekt*, *drugo buduće vrijeme*, *drugo složeno prošlo vrijeme*.

U *Oblicima srpskog jezika* Janka Lukića, izdatim iste godine kada i Maretićeva velika gramatika, upotrebljavale su se ove etikete: *buduće svršeno vreme* (42), *futurum exactum* i *futurum perfectum* (42).

primjer, usvojen termin *apelativ*, a ne veoma frekventan, bar u nastavno-naučnoj praksi, termin — *zajedničke imenice*. Analogno ovom rješenju vjerovatno je preferiran i lik — *kolektiv*, umjesto termina *zbirne imenice*. Vjerovatno zato jer se usljed neprecizne leksikografske obrade ne može sa sigurnošću odrediti status ove etikete.

Kod dvosložih termina tipa: *istočni govor* i *istočni izgovor* izjednačena su značenja terminoelemenata *govor* i *izgovor*. Kod naučnice *govor*, u terminološkom inventaru *Gramatičke terminologije*, ovaj se termin jednim nejasnim i diskutabilnim »objašnjenjem« — »deo kog dijalekta« — specificira u odnosu na termin *izgovor*, koji »objašnjenjem« na njemačkom jeziku (Aussprache) unosi još decidnije semantičko razgraničenje.

Kod dvočlanih termina *istočni govor*, odnosno *istočni izgovor*, ove etikete i u *Gramatičkoj terminologiji* označavaju tradicionalnu podjelu prema zamjeni starog glasa »jat«, pa je zato u odnosu na ovakvu klasifikaciju nelogično definirati termin *govor* kao »deo kog dijalekta«. U ovom slučaju nužno je bilo distingvirati značenje množine i jednine termina *govor*, npr., onako kako je učinjeno u *Školskom rječniku terminoloških višestrukosti (Jezik i književnost)*.¹⁴ Međutim, termini *govor* i *izgovor* dati su u inventaru *Gramatičke terminologije* samo u jednini, pa je i to mogao biti uzrok ovim nepreciznostima i nejasnoćama.

Termini latinskog porijekla usvojeni su i za nocije koje se odnose na komparaciju pridjeva i priloga. *Gramatička terminologija* preferira samo termin domaćeg porijekla za osnovni pojam — *poredba prideva (pridjeva)*, odnosno *priloga*. Za ovakvu soluciju sasvim određeno se može konstatirati da je razložna i opravdana, jer je ovakvom intervencijom uklonjena, po tradiciji održavana a semantički nemotivirana, upotreba termina tipa: *prvi, drugi, treći stupanj ili stepen poređenja*. Iako je još Janko Lukić u *Oblicima srpskog je zika* uz *komparativ* upotrebljavao i etiketu *prvi poreden pridev*, a za *pozitiv*, pošto ga je shvatao kao osnovni oblik pridjeva koji označava sasvim određenu, negradiranu osobinu, nije imao adekvatan i analogan sinonim¹⁵ — u djelima drugih lingvista uporno je održavana drugačija upotreba.

Naime, za *pozitiv* ili *osnovni pridjev*, tj. pozitivan ili apsolutan pridjev, oblik koji isključivo izražava osobinu i kvalitet, a ne stupanj u gradaciji tih osobina ili kvaliteta, upotrebljavale su se u gramatičkoj literaturi sljedeće etikete: *prvi poredbeni stepen, prvi pri-*

¹⁴ S. Marković: *Školski rječnik terminoloških višestrukosti, Jezik i književnost*, sv. 1, Priručnici I, Institut za jezik i književnost, Sarajevo, 1979, str. 39.

»...u jednini *govor* i *izgovor* se upotrebljavaju u posebnom značenju termina *narječje*, — ekavsko, ijekavsko, ikavsko, u množini, pak, upotrebljava se samo *govor* kad se označavaju pojedine zone, npr., ekavski govori, mlađi novostokavski ijekavski govori, najmlađi ikavski govori.«

¹⁵ J. Lukić: *Oblici srpskog jezika*; Beograd, 1899, str. 25.

devski stepen, prvi red poređenja, prvi stepen pridjeva, prvi stupanj (pridjeva) i sl.

Terminološka komisija usvojila je latinske termine i za nazive padeža. Odbacivanje termina domaćeg porijekla tipa: *prvi*, *drugi*... *padež*, razložno je, prije svega, stoga što su ove etikete i semantički i funkcionalno nepogodne. Semantički — jer redoslijed, proizvoljan i zasnovan na različitim konvencijama, ničim ne opravdava ili motivira određenje da je jedan oblik, padež, prvi ili peti. Funkcionalna nepodobnost proističe iz same semantičke nemotiviranosti i proizvoljnosti, na osnovu koje je *šesti padež*, npr., u hrvatskoj gramatičkoj literaturi sinonim za *lokativ*, a u srpskoj, npr., za *instrumental*. Uz ove termine, ni perifrastični nazivi, koji se navode u tekstu *Gramatičke terminologije* — *nazivni padež* za *nominativ* (11), *prisvojni padež* za *genitiv* (8), *namenski padež* za *dativ* (11) i sl. nisu mogli biti adekvatna zamjena za već ustaljene termine latinskog porijekla.

4) Jedno od sistemskih rješenja Terminološke komisije je i dosljedno semantičko razgraničenje pridjeva izvedenih sufiksima *-ni* i *-ski*. Oblici ovih pridjeva uglavnom se upotrebljavaju u istom značenju — posesivnom ili, pak, u značenju određene osobine. Najčešće je izražena distinkcija u semantici pridjeva izvedenih od imenica — homonima, npr. od imenice *jezik*, koja označava i govorni organ i sredstvo komunikacije. Prema takvoj distinkciji, pridjev *jezički* odnosi se na pojam jezika kao komunikacijskog sredstva, a pridjev *jezični* na jezik — organ. Dakle, oba pridjeva imaju posesivno značenje, ali to značenje se distingvira u odnosu na dva različita pojma.

U *Gramatičkoj terminologiji* vidljivo je nastojanje da se svi pridjevi, terminoelementi u sastavu složenih termina, koji su izvedeni sufiksima *-ni* i *-ski* — dosljedno semantički razgraniče. Izuzetak je učinjen baš kod pridjeva *jezički* i *jezični* jer su data dvojna i nedosljedna rješenja. Kod osnovnog pojma, *jezik*, razgraničena je polisemantika ovog lingvističkog termina na: 1. govorni organ i 2. govor (21). Uz pridjeve *jezički* i *jezični* upućuje se na značenje pod 2, odnosno na jezik u značenju govor. Sljedeći lik u rječničkom nizu, *jezični*, odnosi se na jezik kao govorni organ i na jezik kao sredstvo komunikacije. Stoga pridjev *jezični* ima dva značenja, koja su u *Gramatičkoj terminologiji* razgraničena: 1. *jezični* (n. Zungen — f. lingual) i 2. *jezični* ili *jezički* (n. Sprach, sprachlich, f. de lingue). Kod dvočlanih termina ti su pridjevi dosljedno ovako upotrebljavani: *jezična* ili *jezička* pogreška; *jezični* ili *jezički* zakon; *jezično* ili *jezičko* blago — ali samo *jezična* kost; *jezično* $R=r$.

U ostalim slučajevima određenje i dosljednije je provedeno razgraničenje u semantici pridjeva izvedenih ovim sufiksima. Po takvim razgraničenjima, pridjevi izvedeni sufiksom *-ni* imaju posesivno značenje, a pridjevi izvedeni sufiksom *-ski* označavaju osobinu koju nosi osnovna imenica (termin) prema kojoj su izvedeni. Pridjev *predikatni* je, dakle, posesivan po značenju, npr., u sastavu dvočlanog termina *predikatni dodatak* i sl., a *predikatski* označava osobinu, npr., u sastavu dvočlanog termina *predikatska rečenica* (39) i sl.

Prema terminima *adverb* i *prilog* posesivni pridjevi su: *adverbni* i *priložni* (41), dok od njih izvedeni pridjevi sa sufiksom *-ski*; *adverapski*, *adverbijalski* i *priloški* označavaju osobinu, npr., *adverbijalska rečenica* (32), *priloška rečenica* (42) i sl. Kod natuknica *atributni* i *atributski* data su i objašnjenja za ovakva semantička razgraničenja: *atributni* — »koji pripada atributu« i *atributski* — »u smislu atributa«, tj. *atributska imenica*, *atributska rečenica* (5) i sl.

Naporedo i masnim slovima date su na 45. strani natuknice *rečenički* i *rečenični*, bez ikakvih objašnjenja i razgraničenja u semantici, pa bi se moglo pretpostaviti da je učinjen izuzetak kao i kod natuknica *jezički* i *jezični*. No, sudeći po složenim (dvočlanim) terminima tipa: *rečenični akcen(a)t*, *rečenični deo (dio)*, *rečenični znaci* i sl. — riječ je samo o previdu u leksikografskoj obradi.

*
**

Poslije ovog pokušaja sumiranja općih rezultata međuratne unifikacije gramatičke terminologije, nužno je istaći da pri elaboriranju norme Terminološka komisija nije napravila nijedan radikalniji zahvat u smislu stručnog i lingvističkog vrednovanja termina. Možda će biti dovoljan primjer za ilustraciju činjenica da je *Gramatička terminologija* zadržala a terminološka praksa nastavila upotrebu mnogih tradicionalnih gramatičkih termina, čije etikete signiraju formalističko poimanje nocije. Takvi su, npr., termini: *glavna* i *sporedna rečenica*. Ovi termini — antonimi ne označavaju precizno nociju, jer se ono što bi trebalo da označe ne iskazuje kao glavni ili sporedni, karakteristični ili nekarakteristični dio ostvarenog procesa mišljenja. I jedna i druga vrsta iskaza u suštini su uzajamno korelativni, jer je svaki za sebe nepotpun, te prema tome neprecizno izražava govorni kompleks.

Za ove nocije mnogo su adekvatnije i semantički motiviranije etikete koje su se upotrebljavale i u gramatičkoj literaturi iz ovog perioda: *upravna* ili *osnovna rečenica*.

1) *Gramatičku terminologiju* i sve rječnike koje je izradila Terminološka komisija Ministarstvo prosvete preporučilo je kao zvaničnu i obaveznu terminologiju na cijelom području hrvatskosrpskog jezika. Po izlasku iz štampe ovi rječnici dočekani su s različitim reakcijama. Pisac gramatike iz tog vremena M. S. Lalević veoma je oštro ocijenio *Gramatičku terminologiju*, ističući da »nije brižljivo rađena i ne ispunjava nade koje su u nju polagane, jer je nepotpuna, nedosledna i, ako se tako može reći, nedovoljno pouzdana«. ¹⁶

Književnu terminologiju L. Čurčić također oštro napada, ocjenjujući je kao »mršavu« sveščicu, nepotpunu i lošu. ¹⁷

¹⁶ M. S. Lalević, Ibidem, str. 662—663.

¹⁷ L. Čurčić: »*Književna terminologija*« (prikaz); Glasnik Jugoslovenskog profesorskog društva, br. 16. Beograd, 1936, str. 754—761.

U svom radu *Terminologija i terminološka pitanja* iz 1950. godine, u stvari, jednom apelu za standardizaciju botaničke terminologije, A. Paunov je iskazao i mnogo pohvala međuratnom pokušaju unifikacije, te predočio i reakcije koje su se ispoljile odmah po izlasku ovih rječnika. One su se u suštini, kako piše Paunov, svodile na »prebrojavanje odnosa srpskih i hrvatskih reči« u rječničkom fondu.¹⁸

No, reakcije ove vrste i mnogobrojna negodovanja ipak su imali mnogo dublje motive, no što su ovi, koje navode oficijelni kritičari terminoloških rječnika.

U suštini ova negodovanja su bila odraz otpora temeljnom konceptu unitarističke jezičke politike, njenoj intenciji da u opću jezičku unifikaciju uvede i terminologiju.

Što se, pak, tiče »prebrojavanja srpskih i hrvatskih reči«, koja su, kako piše Paunov, »čitavu stvar gotovo pretvorila u lakrdiju«¹⁹ — mora se istaći da je to, u kontekstu neriješenog nacionalnog pitanja u međuratnoj Jugoslaviji (ne samo tzv. hrvatskog nacionalnog pitanja) — reakcija koja se zbog ovakvog reguliranja terminologije mogla očekivati.

Iako su pravljene neki ustupci, istina rijetki (*barbarizam, suodnosno rečenica*, te jedino dvojno rješenje — *zapeta i zarez*), mnoge solucije u odбору etiketa domaćeg porijekla mogle su dati povoda negodovanjima. Za primjer je možda dovoljno navesti da je gotovo preferiran ekavski lik: *nečan* (*nečna rečenica* i sl.), koji nije prihvatila jezička norma, te termini *alfabet* i *azbuka*, a odbačen termin *abeceda*. Posljednji primjer je najdrastičniji stoga što se ni po kakvim kriterijima pri odбору ili vrednovanju termina nije mogao iz hrvatskosrpske gramatičke terminologije eliminirati jedan zaista općepoznat, frekventan i semantički motiviran lik u korist termina *alfabet* koji sve te attribute u ovom sistemu — nema.

Ovakvim odabirom, uz sve druge nepoželjne i nepotrebne repenkusije, stvorena je zbrka u semantici i u upotrebi ovih termina. *Azbuka* je u *Gramatičkoj terminologiji*, kao što je objašnjeno u zagradi, red slova u ćirilici i glagoljici. No, u Beličevom pravopisu²⁰ *azbuka* je i red slova u latinici i opći naziv za red slova, a u nekim Beličevim udžbenicima gramatike štampanim poslije unifikacije — sinonim joj je i *bukvica*.²¹ *Alfabet* je u tekstu *Gramatičke terminologije* definiran kao »latinska ili koja druga slova osim ćirilskih i glagoljskih«, što znači da ova etiketa primarno signira red slova u hrvatskosrpskoj latinici. *Abeceda* i *latinica* nisu, pak, pomenute ni u tekstu tzv. objašnjenja.

¹⁸ A. Paunov: *Terminologija i terminološka pitanja*, Naš jezik, god. II, n. s., sv. 3—4, Beograd, 1950, str. 140—147

¹⁹ Ibidem

²⁰ A. Belić: *Pravopis srpskohrvatskog književnog jezika*; drugo prerađeno izdanje, Beograd, 1930, str. 5.

²¹ A. Belić: *Gramatika srpskohrvatskog jezika za prvi razred srednjih i stručnih škola* (drugo izdanje), Beograd, 1933, str. 7

a) Veoma je uputno pratiti akceptualizaciju i implementaciju ovako elaborirane norme. Najbolja osnova za to je korpus udžbenika gramatike koji su štampani u periodu neposredno nakon ozvaničenja unificirane terminologije. Korpus nije brojao, jer su se u ovom periodu po preporuci Ministarstva prosvete u školama upotrebljavale uglavnom Beličeve, Musulinove i Lalevićeve gramatike.²²

U ovom sagledavanju uočeno je da je najviše odstupanja od preskribirane norme registrirano u Beličevim gramatikama. Naravno, to su ta odstupanja izražena u trećem izdanju njegovog pravopisa, odnosno izdanju iz 1934. godine, za koje se moglo pretpostaviti da je prilagođeno zvaničnoj terminologiji. Međutim, kada se usporedi ovo izdanje sa izdanjem iz 1930. godine, vidljivo je da se u terminologiji nije ništa mijenjalo, tj. da je ranije izdanje jednostavno — preštampano.

U predgovoru *Gramatike za prvi razred srednjih i stručnih škola* iz 1933. godine Belić je pisao:

»Sem svega drugog, pošto mi je palo u deo da sarađujem na utvrđivanju školske terminologije, ja sam sada već uneo termine koji su uzeti kao obavezni za školsku gramatiku. Zbog toga sam morao svoje izlaganje katkada malo proširiti, da bi svi termini bili jasniji.«²³

Međutim, iako je i eksplicite naglašavao da je primjenjivao obaveznu terminologiju, Belić je zaista nije akceptualizirao.

Karakteristično je da je Belić u tekstovima pomenutih gramatika preferirao, npr., termine *deklinacije*, *konjugacija*, koje *Gramatička terminologija* decidno odbacuje, ili, na primjer, etikete domaćeg porijekla za vrste suglasnika (*strujni glasovi* i sl.).

U *Gramatičkoj terminologiji* termin *trajni glagoli* sinonim je za *durativne glagole* (13. i 53. str.). Time je ispravljena jedna, po tradiciji održavana, upotreba termina *trajni glagoli* kao sinonima za *imperfektivne*, odnosno *nesvršene glagole*. Ovakva upotreba potiče od Maretića i nije potrebno posebno naglašavati kakve je nesporedume stvarala pošto je etiketa *trajni glagoli* bila sinonimski ekvivalent za *durativne glagole*.

U tekstu svojih gramatika i pravopisa iz 1934. godine Belić je upotrebljavao isključivo Maretićev termin *trajni glagoli* za *imperfektivne* odnosno *nesvršene glagole* (72. i 44. str.).

Za razliku od odluke Terminološke komisije, čiji je predsjednik bio, da se za glagolska vremena i načine usvoje samo termini latinskog porijekla, Belić u svojim gramatikama daje primat gotovo isključivo terminima domaćeg porijekla: *pređašnje svršeno vreme* (aorist), *davno prošlo vreme* (pluskvamperfekt) i sl.

Veoma je zanimljivo da je u izdanju koje je, po naznakama iz predgovora, prilagodio obaveznoj terminologiji, Belić zadržao i neke tradicionalne termine latinskog porijekla koji semantički ne odgo-

²² *Enciklopedija Jugoslavije*; izdanje i naklada Leksikografskog zavoda FNRJ, Zagreb, 1958; Stevanović i Hraste: *Gramatike*, str. 574. i 575.

²³ A. Belić: *Gramatika srpskohrvatskog jezika za prvi razred srednjih i stručnih škola*, Beograd, 1933, str. 3.

varaju hrvatskosrpskoj gramatičkoj terminologiji. Riječ je o terminima *gerundiji* i *participi*, koji se zaista bez osnova upotrebljavaju kao semantički ekvivalent etiketama: *glagolski prilozi* i *glagolski pridjevi*. U rječničkom inventaru *Gramatičke terminologije* kod termina *gerundij* dato je objašnjenje, odnosno jedno ograničenje u upotrebi — »u lat. *gramatici*«, dok je objašnjenje uz termin *particip* (34) — »za jezike koji imaju pravi takav oblik«, nejasno, neprecizno i neodređeno. No, vjerovatno je taj termin eliminiran iz hrvatskosrpske gramatičke terminologije jer je preferirani etiket *glagolski pridjev* (9).

Najglasniji kritičar *Gramatičke terminologije* M. S. Lalević u svojoj *Gramatici za II razred srednjih i stručnih škola* u osnovi je implementirao propisanu i obaveznu terminologiju. Neke obavezne termine nije prihvatio, npr., etikete: *apelativi*, *afrikate*, *guturali*, *jedninačenje*, *razjednačavanje*, *osnovni brojevi*, *građenje reči*, *umnožni brojevi*, *pravi objekat*, *nepravi objekat* i sl., već je naporedo s njima (kao prvu alternaciju), ili isključivo, upotrebljavao njihove sinonime: *zajedničke imenice*, *složeni glasovi* (*suglasnici*) *velari* i *zadnjonepčani suglasnici*, *asimilacija*, *disimilacija*, *glavni brojevi*, *tvorba reči*, *priloški brojevi* ili *brojni prilozi*, *bliži* ili *pravi objekat*, *dalji* ili *drugi objekat* itd.

Najdosljednije je obaveznu gramatičku terminologiju i nomenklaturu u posmatranoj udžbeničkoj literaturi primjenjivao Stjepan Musulin.

Izuzetaka je sasvim malo, gotovo da su zanemarljivi: umjesto obaveznog termina *apelitivi*, Musulin upotrebljava etiketu *zajedničke imenice*, umjesto *prisvojnog genitiva* — *genitiv* za *pripadanje*, umjesto *dužine* — *duljinu*, te, uopće, češće preferira latinske termine dajući im primat u tekstu.

Veoma je teško otkriti motive zbog kojih je Musulin u potpunosti akceptualizirao unificiranu gramatičku terminologiju. U svakom slučaju jasno je da oni nisu mogli biti stručne prirode. Vjerovatno odgovor treba tražiti u odnosima ovog i ostalih autora gramatika prema nametnutoj terminologiji, odnosno prema oktroiranoj, propisanoj i ozvaničenoj terminološkoj normi, koju su neki mogli shvatiti kao zakon, a drugi kao veću ili manju obavezu.

Musulinove gramatike upotrebljavale su se na cijelom području hrvatskosrpskog jezika, a njihova prerađivana i ekavizirana izdanja štampana su u Beogradu.²⁴

U Hrvatskoj su se upotrebljavale i ranije, od 1929. godine, kada su po preporuci Ministarstva uvedene u škole umjesto Maretićeve Male gramatike. Zadržale su se u školama do 1939. godine, te zamijenjene 1940. godine *Gramatikom hrvatskog jezika za ženski licej, preparandije i druge niže pučke škole* Josipa Florschütza, čije prvo izdanje datira iz 1905. godine.

Povlačenje Musulinovih gramatika učinjeno je na inicijativu nekih zagrebačkih profesora jezika i uz obrazloženje da primjeri u

²⁴ Enciklopedija Jugoslavije, str. 574 i 575; (Gramatike) — 1958, Zagreb.

njima »nisu ni jezički«, ni stilistički, ni sadržajno izabrani u hrvatskom duhu, a ima i previše primjera u ekavštini.«²⁵

Bila je to, zapravo, ekstremistička reakcija na unitarističku politiku Kraljevine Jugoslavije, koja se zbiva u vrijeme koncipiranja specifične jezičke politike u Hrvatskoj, u čijoj je osnovi težnja da se izgradi poseban hrvatski jezik.

b) Kada se izdvoji ova ekstremistička reakcija, kojoj pojava ovih rječnika unificiranih terminologija nije mogla dati neposrednog povoda, a koja se javila i znatno kasnije — ostaje otvoreno pitanje zašto nije uspio ovaj pokušaj standardizacije gramatičke i nekih drugih terminologija.

S aspekta novih sociolingvističkih znanja o standardizaciji jezika uzroke bi trebalo tražiti u nepovoljnim društvenim i političkim okolnostima vremena u kojem je pokrenuta ova akcija.

Zaključak tada postaje nedvosmislen i jasan: u zaista složenim socio-političkim i sociolingvističkim uvjetima (neriješeno nacionalno pitanje, te preferiranje principa jugoslavenske istonacionalnosti, što se odrazilo i na jezičku politiku i jezičko planiranje) — koncept koji je ponudila Terminološka komisija (elaboracijom norme putem unifikacije) nije mogao osigurati stvarnu akceptualizaciju i implemtaciju gramatičke terminološke norme u jednoj specifičnoj društvenoj sredini kakva je bila Kraljevina Jugoslavija.

Terminološku normu su, istina, akceptualizirali i primjenjivali s manjim ili neznatnim odstupanjima autori srednjoškolskih udžbenika gramatike koji su štampani neposredno poslije ozvaničenja gramatičke terminologije. No, mora se konstatirati da je riječ o službenoj akceptualizaciji norme.

Ovakvo koncipirana norma nije ostvarila, dakle, ni širu ekspanziju u vremenu i prostoru, pa se o ovom međuratnom zahvatu u gramatičku terminologiju može govoriti samo kao o pokušaju koji nije dao očekivane rezultate.

ПОПЫТКА УНИФИКАЦИИ ГРАММАТИЧЕСКОЙ ТЕРМИНОЛОГИИ

Резюме

В настоящей работе дана общая оценка попытки унификации хорватско-сербской грамматической терминологии 30-х годов XX столетия.

Оценка является результатом рассмотрения нормированной грамматической терминологии, т. е. словарного состава Грамматической терминологии и номенклатуры, осмысления и валоризации определенных принципов и концептов представлявших исходное положение для Терминологической комиссии в ее выработке.

Но так как эта попытка унификации оказывается рефлексом своеобразной языковой политики в югославии между двумя войнами, тактическим ходом ее языкового строительства, в настоящей работе большое внимание уделено и освещению социолингвистических обстоятельств, предопределивших де-факто конечный естог зтой попытки стандартизации терминологического пласта лексики.

²⁵ B. Jurišić: *Hrvatski jezik i književnost u srednjim školama*. *Nastavni vjesnik*, Zagreb; XLVIII, 1939/40, str. 422—428.